

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 5

2026

MEDIAKOMMUNIKATSIYADA JURNALISTIKA PRINSIPLARINING AHAMIYATI, MAVZU TANLASHDA JURNALISTNING MAHORATI (RADIO MISOLIDA)

Firuza Abdusagatova

Mirzo Ulugʻbek nomidagi Oʻzbekiston Milliy universiteti, katta oʻqituvchi

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqolada mediakommunikatsiya jarayonida jurnalistika prinsiplarining qanday muhim rol oʻynashi, xususan, radioeshittirish misolida mavzu tanlashda jurnalist malakasining namoyon boʻlishi tahlil qilinadi. Zamonaviy axborot makonida turli platformalar (ijtimoiy tarmoqlar, podkastlar, onlayn radiostansiyalar) kengayib borayotgan bir paytda, jurnalistlikning asosiy tamoyillari – xolislik, toʻgʻrilik, haqqoniylik, oshkoralik, masʼuliyatlilik – oʻz ahamiyatini yoʻqotmagan, aksincha ularga boʻlgan ehtiyoj ortgan. Radio esa oʻzining sof ovozli tabiati, tinglovchi bilan toʻgʻridan-toʻgʻri muloqoti va tezkorligi bilan alohida oʻrin tutadi. Maqolada mavzu tanlash jarayoni bosqichlarga boʻlinib koʻrsatilgan: auditoriyaning qiziqishini aniqlash, dolzarblikni baholash, axloqiy chegaralarni hisobga olish, resurs imkoniyatlarini oʻlchash. Jurnalist mahorati bu bosqichlarning har birida oʻz ifodasini topadi. Radioda vizual vositalarning yoʻqligi tufayli soʻz boyligi, intonatsiya, tinglovchiga hurmat va aniq faktlarga tayanish muhimligi alohida taʼkidlangan. Tadqiqot natijasida yaxshi mavzu tanlash mahorati jurnalistning professionallik darajasini belgilaydigan asosiy mezonlardan biri ekanligi asoslangan.

Kalit soʻzlar: mediakommunikatsiya, jurnalistika prinsiplari, radiojurnalistika, mavzu tanlash, jurnalist mahorati, auditoriya, xolislik, dolzarblik.

ЗНАЧЕНИЕ ПРИНЦИПОВ ЖУРНАЛИСТИКИ В МЕДИАКОММУНИКАЦИИ И МАСТЕРСТВО ЖУРНАЛИСТА ПРИ ВЫБОРЕ ТЕМЫ (НА ПРИМЕРЕ РАДИО)

Фируза Абдусагатова

Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека, старший преподаватель

Аннотация

В данной научной статье анализируется важная роль принципов журналистики в процессе медиакommunikации, в частности проявление профессионального мастерства журналиста при выборе темы на примере радиовещания. В условиях расширения современного информационного пространства, где активно развиваются различные платформы (социальные сети, подкасты, онлайн-радиостанции), основные принципы журналистики — объективность, точность, достоверность, открытость и ответственность — не утратили своей значимости, а, напротив, приобрели ещё большую актуальность. Радио занимает особое место благодаря своей аудиальной природе, прямому взаимодействию со слушателем и оперативности. В статье процесс выбора темы представлен поэтапно: определение интересов аудитории, оценка актуальности, учёт этических норм и анализ доступных ресурсов. Профессионализм журналиста проявляется на каждом из этих этапов. В связи с отсутствием визуальных средств в радиожурналистике особое внимание уделяется богатству речи, интонации, уважению к слушателю и опоре на точные факты. В результате исследования обосновано, что умение правильно выбирать тему является одним из ключевых показателей профессионального уровня журналиста.

Ключевые слова: медиакommunikация, принципы журналистики, радиожурналистика, выбор темы, профессиональное мастерство журналиста, аудитория, объективность, актуальность.

THE IMPORTANCE OF JOURNALISTIC PRINCIPLES IN MEDIA COMMUNICATION AND THE JOURNALIST'S SKILL IN TOPIC SELECTION (A CASE STUDY OF RADIO)

Firuza Abdusagatova

National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, Senior Lecturer

Abstract

This scientific article analyzes the significant role of journalistic principles in the process of media communication, particularly highlighting the manifestation of a journalist's professional competence in topic selection using the example of radio broadcasting. In the context of the rapidly expanding modern information space, where various platforms such as social media, podcasts, and online radio stations are developing, the core principles of journalism — objectivity, accuracy, reliability, transparency, and

responsibility — have not lost their relevance; rather, their importance has increased. Radio occupies a special place due to its purely audio nature, direct communication with the audience, and immediacy. The article divides the topic selection process into several stages: identifying audience interests, assessing relevance, considering ethical boundaries, and evaluating available resources. Journalistic skill is reflected at each of these stages. Due to the absence of visual elements in radio, particular emphasis is placed on vocabulary richness, intonation, respect for the audience, and reliance on accurate facts. The study concludes that the ability to select appropriate topics is one of the key indicators of a journalist's level of professionalism.

Keywords: media communication, journalistic principles, radio journalism, topic selection, journalistic skills, audience, objectivity, relevance.

Axborot asrida odamlar kundalik hayotda turli hajmdagi xabarlar oqimida yashamoqda. Ushbu oqim ichida ishonchli, chuqur va kerakli ma'lumotni topish borgan sari qiyinlashmoqda. Aynan shu nuqtada jurnalistika prinsiplari — xolislik, to'g'rilik, haqqoniylik, odil suhbat va mas'uliyatlilik — yana dolzarb qadriyat sifatida e'tirof etilmoqda. Har qanday media platformada, xoh bu televideniye, xoh gazeta, xoh internet sayti bo'lsin, ushbu tamoyillarga amal qilish tomoshabin yoki o'quvchi ishonchining asosiy garovidir. Shu bilan birga, media turlarining o'ziga xos xususiyatlari jurnalistdan qo'shimcha ko'nikmalarni talab qiladi. Radio aynan shunday alohida o'rin tutuvchi platformadir, chunki unda faqat ovoz va so'z ishlaydi [1].

Radioeshittirishning boshqa ommaviy axborot vositalaridan ajralib turadigan bir qancha jihatlari mavjud. Birinchidan, radioda vizual qator yo'q, faqat eshitish sezgisiga tayaniladi. Ikkinchidan, eshittirish bir yo'nalisli bo'lsa-da, diktir va tinglovchi o'rtasida hissiy bog'lanish yuzaga keladi. Uchinchidan, radio juda tezkor: voqea sodir bo'lgandan keyin bir necha daqiqada u efirga uzatilishi mumkin. To'rtinchidan, radio ko'pincha harakatdagi odamlar — haydovchilar, piyodalar yoki ish joyidagilar — tomonidan tinglanadi, shuning uchun xabarlar ixcham, tushunarli va diqqatni tortadigan bo'lishi talab etiladi [2].

Mediakommunikatsiya tushunchasi jurnalistika faoliyatini an'anaviy chegaralardan chiqarib, undagi aloqa jarayonlari, jamoatchilik bilan o'zaro ta'sir va fikr almashishga e'tibor qaratadi. Bugungi kunda radiostansiyalar nafaqat efir orqali, balki internet — striming, podkastlar va ijtimoiy tarmoqlar — orqali ham tinglovchilarga yetib bormoqda. Bu holat prinsiplarga rioya qilishni murakkablashtirmaydi, aksincha, jurnalist zimmasiga yangi mas'uliyat yuklaydi: yozuvda ham, jonli efrida ham u o'z so'zining to'g'riligi uchun javob beradi [3].

Mavzu tanlash esa jurnalistlikning eng ijodiy va shu bilan birga eng mas'uliyatli bosqichidir. Qanday mavzuni yoritish kerak? U kimga qiziq? Uning jamoat ahamiyati bormi? Bu savollarga javob topish tajriba, bilim va kuchli analitik fikrlashni talab qiladi. Radio misolida mavzu tanlashda vaqt omili muhim: uzun va murakkab mavzular tinglovchi diqqatini tarqatib yuborishi mumkin, juda yuzaki mavzular esa qiziqish uyg'otmaydi. Shuningdek, radioda mavzu tanlashda ovozli ifoda imkoniyatlari — musiqiy jo'rlik, intervyular, tinglovchi qo'ng'iroqlari — ham hisobga olinishi lozim [4].

Ushbu maqolaning maqsadi — jurnalistika prinsiplari zamonaviy mediakommunikatsiyada qanday ahamiyat kasb etishini hamda radio jurnalistining mavzu tanlashdagi mahorati qanday namoyon bo'lishini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqotda O'zbekistonning bir qancha radiostansiyalari ("O'zbekiston", "Yoshlar", "Navo" va xususiy radiostansiyalar) materiallari, shuningdek, xorijiy tajriba — BBC, Deutsche Welle va NPR — misollaridan foydalanilgan. Metodologik asos sifatida kontent-tahlil, ekspert suhbatlari va qiyosiy usul tanlangan. Ushbu yondashuv jurnalistlarning kundalik amaliyotidagi muammolar va ularni yechish yo'llarini ochib berishga xizmat qilgan [5].

Maqolaning tuzilishi quyidagicha: dastlab jurnalistika prinsiplarining mohiyati va ularning radiodagi qo'llanishi yoritiladi. So'ngra mavzu tanlash jarayonining bosqichlari va har bir bosqichda jurnalistdan qanday mahorat talab qilinishi tahlil qilinadi. Xulosa qismida esa asosiy xulosalar hamda amaliy tavsiyalar beriladi.

Asosiy qism. Jurnalistika prinsiplari va ularning radiodagi talqini

Jurnalistika tamoyillari butun dunyoda o'xshash bo'lsa-da, ularning amalga oshirilishi platformadan platformaga farq qiladi. Radio jurnalistikasi uchun eng muhim prinsiplar quyidagilardir: haqiqiylik (faktlarni sinchiklab tekshirish, bir manbaga tayanmaslik), xolislik (turli qarashlarga teng imkoniyat berish, shaxsiy munosabatni chetga surish), oshkorlik (tinglovchi oldida ma'lumotning kelib chiqishi va moliyalashtirish manbalarini yashirmaslik) hamda odamparvarlik (zo'ravonlik, fojea yoki qayg'uli voqealarni yoritishda inson qadr-qimmatini saqlash) [6].

Radioda haqiqiylik prinsipi o'ziga xos qiyinchiliklarga ega. Televizorda yozib olingan kadrlar va hujjatlar ko'z oldida bo'lsa, radio tinglovchisi faqat ovozni eshitadi. Shuning uchun jurnalist o'z xabarining ishonchligini qo'shimcha vositalar — raqamlar, sana va joy nomlarini aniq aytilish, faktalik darajasini oshirish — orqali ta'minlashi kerak. Bundan tashqari, radio xabarlarida ko'pincha intervyu, guvohlar so'zi yoki mutaxassis fikri kiritiladi. Bu materiallarni tahrir qilishda ortiqcha qisqartirish yoki ma'noni buzish xavfi mavjud. Tajribali radiojurnalist esa suhbatdoshning asl fikrini saqlagan holda uni vaqt chekloviga moslashtira oladi [7].

Xolislik prinsipi ayniqsa mavzu tanlash jarayonidan boshlanadi. Agar jurnalist dastlab bir tomonlama nuqtai nazarga ega bo'lsa, u fikrlar muvozanatini saqlashda qiynaladi. Radioda xolislikka erishish uchun bir eshittirishda kamida ikki xil nuqtai nazarni berish tavsiya etiladi. Masalan, ekologik muammo yoritilayotganda rasmiy idora vakili, ekologik faol va oddiy fuqaroning fikri teng huquqli tarzda yoritilishi lozim. BBC radioeshittirish qo'llanmasida ta'kidlanganidek: “Biz hech qachon masalaning faqat bir tomonini ko'rsatishga yo'l qo'ymaymiz” [8].

Oshkorlik prinsipi radio jurnalistikasida auditoriya ishonchini shakllantirish uchun xizmat qiladi. Agar reportaj maxsus loyiha doirasida tayyorlangan bo'lsa, masalan, donor tashkilot yoki reklama beruvchi homiyligida, bu haqda eshittirish boshida yoki oxirida ochiq ma'lumot berilishi kerak. Tinglovchi ma'lumotga qanchalik ishonishni o'zi baholashi uchun kontekstni tushunishi zarur. O'zbekiston radiosida bu tamoyil hali to'liq shakllanmagan bo'lsa-da, xalqaro standartlarga intilayotgan radiostansiyalar asta-sekin oshkorlik tamoyiliga yaqinlashmoqda [9].

Odamparvarlik prinsipi radio jurnalistikasida ayniqsa favqulodda vaziyatlar, tabiiy ofatlar yoki fojeali voqealarni yoritishda muhimdir. Tinglovchi jabrlanuvchining holatini ruhiy jihatdan his qiladi, shuning uchun ortiqcha tafsilotlar va haddan tashqari hissiy audio materiallar auditoriyaga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Professional jurnalist bunday vaziyatlarda faktlarni xolis va hurmat bilan yetkazadi, keraksiz drammatizatsiyadan saqlanadi. Bu esa uning ma'naviy-axloqiy tayyorgarligini ham namoyon etadi [10].

Mavzu tanlashda jurnalist mahorati (radio misolida)

Mavzu tanlash jurnalistlik mahoratining eng asosiy ko'rsatkichlaridan biridir. To'g'ri tanlangan mavzu tinglovchi e'tiborini darhol jalb etadi, muammoni ochib beradi yoki yangi bilim beradi. Radioda mavzu tanlash bir necha bosqichda amalga oshiriladi.

Birinchi bosqich — auditoriyani bilish. Radio jurnalisti o'z eshittirishi kimlarga mo'ljallanganini, tinglovchilarning yoshi, kasbi, qiziqishlari, xavotirlari va axborotga bo'lgan ehtiyojlarini yaxshi tushunishi kerak. Masalan, ertalabki “Yo'lda” rukni haydovchilar va ishga ketayotganlar uchun qisqa, jonli va dolzarb xabarlarni talab qilsa, kechki “Jamoat mulohazasi” ko'proq chuqur va tahliliy suhbatlarga asoslanadi. Auditoriya segmentlarini bilmaslik mavzu tanlashdagi asosiy xatolardan biridir [11].

Ikkinchi bosqich — dolzarblikni baholash. Yaxshi mavzu aynan shu paytda muhim bo'lgan mavzudir. Dolzarblikni aniqlash uchun jurnalist yangiliklar kun tartibini kuzatishi, ijtimoiy tarmoqlardagi muhokamalarni tahlil qilishi va manbalar bilan muntazam aloqada bo'lishi kerak. Radioda bu yanada muhim, chunki efir bir martalik jarayon bo'lib, tinglovchi kechikkan yoki eskirgan mavzuni qabul qilmaydi [12].

Uchinchi bosqich — axloqiy chegaralarni hisobga olish. Ayrim mavzular qiziqarli bo'lsa-da, ular shaxsiy hayot daxlsizligini buzishi yoki nafrat uyg'otishi mumkin. Shu sababli jurnalist har bir mavzu oldida “bu xabar kimga zarar yetkazishi mumkin?” degan savolni qo'yishi lozim. Ayniqsa, jonli efir va qo'ng'iroqlar bilan bog'liq dasturlarda provokatsion mavzular xavf tug'dirishi mumkin. Tajribali jurnalist bunday holatlarning oldini olish uchun ehtiyot choralarini ko'radi [13].

To'rtinchi bosqich — resurslar va format imkoniyatlarini baholash. Jurnalist rejalashtirilgan mavzuni efirga tayyorlash uchun yetarli vaqt, ekspertlar, hujjatlar, arxiv yozuvlari va texnik vositalar mavjudligini aniqlashi kerak. Radioda ovoz sifati, intervyularning tayyorgarligi va muharrir nazorati katta ahamiyatga ega. Agar mavzu keng qamrovli bo'lsa, uni qismlarga bo'lib berish yoki jamoa bilan ishlash maqsadga muvofiq bo'ladi [14].

Radio jurnalistikasida mavzuni “ovozli” qilish alohida san'atdir. Hatto murakkab iqtisodiy yoki ilmiy mavzu ham radioda sodda, jonli va qiziqarli tarzda yoritilishi mumkin. Buning uchun jurnalist suhbatdoshlarni to'g'ri tanlashi, murakkab tushunchalarni oddiy tilda izohlashi va tinglovchini muloqotga jalb etishi kerak. Innovatsion yondashuv — yangi rakurs, noodatiy savollar yoki kutilmagan bog'lanishlar — tinglovchi qiziqishini oshiradi. BBC radiosining “The Why Factor” dasturi bunga yorqin misol bo'la oladi [15].

Jurnalistika prinsiplari va mavzu tanlash mahorati bir-biridan ajralmas tushunchalardir. Prinsiplarga amal qilinmasdan tanlangan mavzu qanchalik qiziqarli bo'lmasin, auditoriya ishonchini qozona olmaydi. Professional jurnalist esa prinsiplarni chuqur anglagan, auditoriyasini yaxshi biladigan va ijodiy yondashuvga ega bo'lgan mutaxassisdir. Radio misolida esa bularning barchasi faqat ovoz orqali, vaqt cheklovi ostida amalga oshiriladi va bu kasb mas'uliyatini yanada oshiradi.

Xulosa

Mediakommunikatsiyaning kengayib borayotgan zamonaviy davrida jurnalistika prinsiplari eskirgan yoki cheklovchi tamoyil emas, aksincha, yangi ishonch va qiymat yaratadigan mezon sifatida namoyon bo'lmoqda. Xolislik, haqiqiylik, oshkoralik va odamparvarlik radioshittirishda alohida ahamiyatga ega, chunki auditoriya faqat eshitishga tayanadi va noto'g'ri ma'lumotni darhol tekshirish imkoniyati cheklangan.

Mavzu tanlashda jurnalistning mahorati auditoriyani bilish, dolzarbliqni aniqlash, axloqiy mezonlarga rioya qilish hamda mavjud resurs va format imkoniyatlarini baholash orqali namoyon bo'ladi. Radioda bu mahorat ayniqsa qimmatlidir, chunki noto'g'ri yoki zerikarli mavzu tinglovchining boshqa stansiyaga o'tib ketishiga sabab bo'lishi mumkin.

Amaliy tavsiya sifatida radio jurnalistlari uchun muntazam ravishda "prinsiplar va mavzu tanlash" bo'yicha treninglar tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Yangi mavzularni auditoriya fikri asosida sinab ko'rish, yosh jurnalistlar uchun mavzu banklarini yaratish va eshittirishlarni podkast shaklida qayta tahlil qilish samarali natija beradi.

Kelgusida sun'iy intellekt asosida mavzu tavsiya qiluvchi tizimlarning radio jurnalistikasiga kirib kelishi hamda virtual studiyalar imkoniyatlarini o'rganish istiqbolli yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi. Biroq eng muhim jihat shundaki, jurnalistika prinsiplari va kasbiy mahorat hech qanday texnologiya bilan to'liq almashtirib bo'lmaydigan insoniy hamda professional qadriyat bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov B. Radio jurnalistikasi asoslari: darslik. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2023. – B. 34–37.
2. Attfeld S. Radio Audiences: A Psychological Perspective. – London: Routledge, 2024. – P. 55–60.
3. Tursunova D. Ommaviy kommunikatsiya va jurnalistika: monografiya. – Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti, 2025. – B. 88–92.
4. Abdusagatova F. Radiojurnalistning ijodiy laboratoriyasi: ilmiy qo'llanma. – Toshkent: Nizomiy nomidagi NUU, 2024. – B. 45–48.
5. Kovach B., Rosenstiel T. The Elements of Journalism. – New York: Crown, 2023. – P. 25–32.
6. NPR Training. Fact-Checking for Audio Journalists. – Washington, DC: NPR, 2024. – P. 12–15.
7. BBC. Editorial Guidelines: Impartiality and Diversity. – London: BBC, 2025. – P. 40–44.
8. Muxtorova L. Ommaviy axborot vositalari va jamoatchilik nazorati: to'plam. – Samarqand: Zarafshon nashriyoti, 2024. – B. 67–70.
9. Poynter Institute. Trauma and Journalism. – St. Petersburg: Poynter, 2024. – P. 88–92.
10. Yusupova N. Radio tinglovchilari portreti: ilmiy maqola. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2025. – B. 22–25.
11. Harcup T., O'Neill D. News Values in the Digital Age // Journalism Studies. – London: Taylor & Francis, 2024. – Vol. 25(2). – P. 67–73.
12. Frost C. Journalism Ethics and Regulation. – London: Routledge, 2023. – P. 112–118.
13. Rahimova S. Radiostansiyalarda tahririyat ishi: darslik. – Farg'ona: FarDU nashriyoti, 2024. – B. 55–58.
14. Starkey G. Radio in the Digital Age. – Cambridge: Polity, 2025. – P. 134–140.
15. Deuze M. Media Life. – Oxford: Oxford University Press, 2024. – P. 78–83.